

ühistu ja Eesti Sporthobuste Kasvatajate Seltsi tunnustamise otsuse kehtivust.

Büroode järelevalveametnikud võtsid osa Balti riikide põllumajandusloomade aretuse konverentsist, piima-, lihavede, sigade, lammaste ja hobuste aretuse aladest

teabepäevadest ning Vera Matlova loengust "Geneetiliste ressursside säilitamisega ja säästva arenguga seonduvatest probleemidest Tšehhi Vabariigis".

JÕUDLUSKONTROLL

Jõudluskontrolli tulemustest 2007. aastal

Aire Pentjärv, Külli Kersten
Jõudluskontrolli Keskus

Piimavede

31. detsembril 2007 oli jõudluskontrollis 94 671 lehma (90,9%) 1276 piimakarjas, nende arv vähenes vastavalt 4925 ja 199 võrra. Viimastest oli 192 kuni 50 lehmaga karjad, millega suurenes lehmade arv karjas 74-ni, mis võrreldes 2002. aastaga on kahekordistunud. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 74,7%, eesti punast tõugu 24,5%, eesti maatõugu 0,6% ning teisi 0,2%. Kõikidel tõugudel oli märgatav toodangutõus. 2007. aastal ületas Eesti piimatoodang aastalehma kohta uue rajajoone – 7052 kg (tabel 1).

Rohkem kui 7000 kg tootsid Põlva-, Tartu-, Lääne-Viru-, Järva-, Jõgeva- ja Raplamaa lehmad. 9000 kg või enam piima saadi 22 karjas, sealhulgas üle 11 000 kg Põlva Agro OÜ ja Lea Puuri Õunapuu talu (tabel 2). Torma

Foto 1. Andres Tamme talu veisefarm

(O. Saveli)

POÜs tootsid lehmad 10 104 kg e 478 kg võrra enam kui 2006. aastal. Alla 2000 kg lüpsid lehmad 13 karjas.

Tabel 1. Lehmade piimajõudlus tõuti

Tõug	Aastalehmi	Piima kg	Rasva		Valku		R + V kg
			%	kg	%	kg	
Eesti punane	23 842	6476	4,28	277	3,44	223	500
Eesti holstein	70 816	7273	4,11	299	3,33	242	541
Eesti maatõug	514	4469	4,58	205	3,38	151	356
Muud tõud	227	4261	4,27	182	3,34	143	324
Kokku	95 398	7052	4,15	293	3,36	237	529

Tabel 2. Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi 2007. aastal

Aasta-lehmi	Omanik	Maakond	Aasta-lehmi	Piima kg	Rasva		Valku		R+V kg
					%	kg	%	kg	
3–7	Vello Tori	Rapla	6	8428	4,27	360	3,50	295	655
8–20	Luule Viisalu	Rapla	13	8800	4,47	393	3,43	301	695
21–50	Lea Puur	Viljandi	33	11 040	3,98	439	3,42	378	817
51–100	Ants Raadik	Viljandi	84	8682	3,94	342	3,44	299	640
üle 100	OÜ Põlva Agro	Põlva	1136	11 181	3,77	422	3,31	370	792

Tabel 3. Parimad lehmad 305 päeva laktatsiooni piimajõudluse järgi

Tõug	Nimi, nr	Omanik	Maakond	Lakt nr	Piima kg	Rasva		Valku		R+V kg
						%	kg	%	kg	
EPK	Märsi 1046298	Saimre OÜ	Viljandi	4.	14 382	3,32	478	3,15	454	931
EHF	Võrgu 3810712	Põlva Agro OÜ	Põlva	3.	17 535	2,60	456	2,73	479	935
EK	Teeli-Kari 2018638	TÜ Mereranna PÜ	Saare	4.	8251	4,14	342	3,53	291	633

Suurim piimatoodang aastalehma kohta saadi karjades, kus oli 901–1200 lehma (8859 kg) või üle 1200 lehma (7857 kg). 305 päeva laktatsiooni piimatoodangurekordi (17 535 kg) lüpsis maikuuks OÜ Põlva Agro lehm Võrgu.

Kahjuks elueatoodangus eelmisel aastal esikohal olnud lehmad läksid kõik 2007. aastal karjast välja. Eesti punast tõugu Öuni (Avo Kruusla, Põlvamaa) piimatoodanguks jäigi 96 539 kg piima, eesti holsteini tõugu Siili (AS Adavere Agro, Jõgevamaa) saavutas elueatoodanguks 97 549 kg ja eesti maatõugu Belinda (Ants Loit, Viljandimaa) 53 254 kg.

Vaatamata lüpsmis- ja pidamistingimuste paranemisele ning teavitustööle püsis keskmine somaatiliste rakkude arv piimas 397 000/ml tasemel, vähem kui 2000 kg lüpsnud karjades oli isegi 827 000. Loodetavasti ei jõudnud see piim toidulauale. Esmapoegimisvanus noorenes (28,5 k), kuid sigimisinäitajad ei paranenud. Karjast väljamineku põhjustena olid ülekaalus udarahaigused (25,0%) ja ahtrus (23,9%), keskmine väljamineku vanus oli esmakordselt 5 aastat 10 kuud.

Jõudluskontrolli Keskuse (JKK) jaoks oli 2007. aasta huvitav. Maikuuks tellis JKK Eestisse esimesed elektroonilised kõrvamärgid (EID), mis võeti kasutusele AS Tartu Agro Vorbuse farmis. 2008. aastal alustatakse EID-märkidega identifitseerimist ka lambakarjades.

Alustati pihuarvutite katsetamist, et pakkuda farmidele töövahendit igapäevatöö lihtsustamiseks ja aja kokku-

hoiuks. 2007. aasta lõpus valmis JKKs karja andmeid koondav trükkis “Koondaruanne”, mis annab ülevaate karja tootmis-, sigimis-, tervise- ja aretusnäitajatest. Töötati välja sündmuste esitamise uued koodid ja põhimõtted. Loodame, et nimetatud muudatused annavad võimaluse kõigi karjas toimuvate sündmuste täpsemaks registreerimiseks.

Sead

Jõudluskontrollis oli 14 387 siga (40% põhikarjast), aastaga vähenes nende arv 17%, kokkuvõtetes kasutati 38 farmi andmeid. 2007. aastal alustas sigade jõudluskontrolli kolm keskmise suurusega farmi. Sigadest olid 46,3% puhtatõulised ja soovituslikud esimese põlvkonna ristandid (LY, YL, HP, PH) 42,8% (tabel 4).

Kõige rohkem sigu oli jõudluskontrollis jätkuvalt Lääne-Virumaal (3687) ja Saaremaal (2210). Siiski ei ole sigade jõudluskontrollis ühtegi karja Ida-Viru ja Hiiu maakonnast, neile on lisandumas Valga maakond.

Kõige rohkem oli 101–200 emisega karju. Umbes pooled emistest asuvad suurtes (>400 emist) karjades (tabel 5).

Emiste jõudlusnäitajad on 2004. aastast suhteliselt stabiilsed, ühtlustunud on baasaretus- ja aretuskarjade näitajad. Keskmiselt sündis pesakonnas 11,5 põrsast, neist elusalt 10,8, kuid esmapoegijatel 10 põrsast. Imikpõrsastest hukkus 12,7%. Emiste vabaperioodi pikkus oli 6,6 päeva. Positiivse tendentsina saab välja tuua sigivuse paranemi-

Tabel 4. Jõudluskontrollis olevate sigade tõulise koosseisu muutumine

Aasta	Sigade arv	Puhtatõulised		Ristandid		Tõug teadmata	
		arv	%	arv	%	arv	%
2000	12 594	11 366	90,2	875	6,9	353	2,9
2006	15 026	7841	52,2	6316	42,0	869	5,8
2007	14 387	6663	46,3	6154	42,8	983	6,8

Tabel 5. Karja suurus 31.12.06 ja karjasolevate emiste kasutamine

Karjas emiseid	Karjade arv	Emiseid		Pesakonnas		KS %	Pesakondi eluajal
		arv	%	elusalt	võõrutatud		
kuni 100	6	324	3,0	10,2	9,3	47,4	3,4
101–200	12	1860	17,3	10,5	9,0	34,5	3,1
201–300	6	1514	14,1	10,6	9,4	62,3	2,5
301–400	5	1738	16,1	11,1	9,3	63,4	3,1
401–500	5	2205	20,5	10,7	9,5	33,2	4,2
üle 500	4	3134	29,0	10,9	9,4	43,1	3,3

Tabel 6. Emiste reproduktsioonijõudluse keskmised näitajad tõugude viisi

Tõug	Aastaemiseid	Sündinud põrsaid pesakonnas					Võõrutatud		Imikpõrsa kadu %
		kokku	elusalt				pesakonnas	aastaemiselt	
			pesakond	nooremis	vanaemis	aastaemis			
L	3779	11,7	10,8	10,1	11,1	22,6	9,4	19,8	12,9
Y	2348	11,1	10,3	9,5	10,6	21,2	9,0	18,9	12,9
H	5	8,0	5,6	3,0	6,3	10,6	6,6	12,5	23,0
P	79	10,2	9,9	8,5	10,2	23,3	9,1	20,5	11,1
LxY	2247	11,4	10,8	10,1	10,9	22,9	9,4	20,2	11,7
YxL	3552	12,0	11,1	10,3	11,4	23,9	9,6	20,5	12,8
LxLY	102	10,3	9,6	9,4	9,7	18,2	8,7	16,0	8,4
LxYL	102	11,4	10,9	10,0	11,6	19,7	9,7	16,9	10,7
YxLY	300	10,2	9,6	9,1	9,9	18,8	8,5	16,8	11,8
YxYL	24	10,3	8,8	9,6	8,6	11,6	7,2	9,1	17,5
DxL	25	12,8	11,8	12,0	11,8	27,8	10,3	22,8	11,9
PxY	14	10,9	10,3	9,0	10,4	23,0	8,5	20,7	14,8
PxL	8	11,9	10,9	10,0	11,6	16,7	10,2	11,7	6,9
PxLY	15	10,5	10,1	11,6	9,4	20,2	9,1	20,0	9,2
Teadmata	857	11,3	10,5	9,8	10,8	20,1	8,9	17,5	15,2
Kokku	13 457	11,5	10,8	10,0	11,0	22,4	9,3	19,6	12,7

se. Keskmiselt indles ümber 18,4% seemendatud emistest.

Emiste reproduktsioonijõudlus tõugude viisi on stabiliseerunud (tabel 6). Olulistest näitajatest, nagu elusalt sündinud ja võõrutatud põrsaste arvus aastaemise kohta, on 2006. aastaga võrreldes positiivne trend.

Keskmine imetamisperioodi pikkus oli 30 päeva, mis iga aastaga lüheneb. 2000. aastal oli keskmine imetamisperiood 40 päeva, aastaemise kohta võõrutati ainult 17,6 põrsast.

Viljakamad emised olid 2007. aastal Järvamaal Ermo Sepa talus, kus elusalt sündis 11,9 põrsast pesakonnas, järgnesid OÜ Pihlaka Farm Harjumaalt ja OÜ Saare Peekon Saare maakonnast 11,5 põrsaga. Elusalt sündis pesakonnas üle 11 põrsa juba 18 farmis, mis moodustab 47% jõudluskontrollis olevatest farmidest. Kõige rohkem põr-

Foto 2. Ermo Sepa talu põrsad

(O. Saveli)

said pesakonnas võõrutati osaiühingus Pihlaka Farm (11,3). Järgnesid Ermo Sepa talu, OÜ Kehtna Seakasvatuse Raplamaal ja Saimre Seakasvatuse OÜ Viljandimaal.

Eesti Tõusigade Aretusühistu (ETSAÜ) konsulendid testisid Piglog-105-ga 10 126 noorsiga, kelle keskmine ööpäevane massi-iive sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 556,6 g, keskmine pekipaksus 10,2 mm ja seljalihase läbimõõt 60,6 mm. Võrreldes 2006. aastaga on pekipaksus vähenenud 0,3 mm võrra ja lihase läbimõõt suurenenud 1,4 mm võrra. Massi-iive on vähenenud 11,6 g ööpäevas. Lihaomaduste juures on kadumas esimese põlvkonna ristandite heteroosiefekt. Miks see nii on, selleks on vaja aretusala analüüsi.

Sigade kunstliku seemenduse osatähtsus on viimastel aastatel olnud minimaalse tõusva trendiga. ETSAÜ seemendusjaama kultide spermaga seemendati 45% jõudluskontrollis olevatest emistest, baasaretusfarmides 66%. Loomuliku ja kunstliku seemenduse kasutamisel on emiste viljakus sarnane – pesakonnas 10,8 elusat põrsast. Suurenes esmaseemendustes kunstliku seemenduse osatähtsus, neis pesakondades sündis 9,6 elusat põrsast, mis 2006. aastaga võrreldes on 0,3 põrsa võrra rohkem. Laieneb farmisisene spermavõtmimine, mida kasutatakse põhiliselt nuumikute tootmiseks. 2007. aastal moodustasid sellised seemendused koos segusperma kasutamisega umbes 17%. Karjatäienduse saamiseks aga kasutatakse ETSAÜ-le kuuluvate kultide spermat – 61% testitud sigadest olid nende järglased.